

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У період фінансової та політичної кризи, нестабільності, загострення багатьох проблемних питань, важливе значення має реформування системи контролю вітчизняної економіки. При цьому виникає потреба усвідомлення сутності та змісту методів і форм господарського контролю.

Сучасне обґрунтування сутності та змісту контролю як науки здійснюється на підставі сформованих концептуальних засад контролю. Контроль є однією із соціальних функцій, що виникла у результаті розвитку суспільства. Об'єктивну необхідність контролю можна пояснити тим, що на різних етапах становлення будь-якого суспільства неможливо було обійтися без цієї функції.

Метою існування контролю є отримання інформації особливого роду, яка характеризує кількісні та якісні показники господарської та фінансової діяльності підприємства: міру ефективності використання ресурсів, задіяних у процесах кругообороту капіталу, окремих видів діяльності, бізнес-процесів та економічного потенціалу [1, с.95].

Вагомий внесок у дослідження змісту контролю як науки та формування теорії контролю і значення для практики внесли такі вітчизняні вчені як М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, В. А. Дерій, Л. В. Дікань, М. В. Кужельний, В. Г. Лінник, Н. М. Малюга, М. С. Пушкар, В. С. Рудницький, В. В. Сопко, Б. Ф. Усач, М. Г. Чумаченко та ін. Однак відсутня узгоджена позиція науковців щодо виокремлення в теорії та практиці контролю його методів і форм. Відсутність взаємоузгодженого розгляду теоретичного і практичного аспектів контролю зумовлює виникнення різних тлумачень як методу, так і форм контролю.

Теоретичний аналіз економічної літератури дозволяє виділити два напрямки щодо дослідження методів і форм контролю. Так, перший напрямок – на практиці застосовують методи контролю, які можна ототожнювати із способами його проведення. При цьому методами контролю вважають: ревізію, тематичну перевірку, аудит, економічний аналіз, обстеження, розслідування, господарський спір [2]; ревізію, перевірку, обстеження, аналіз [3]; перевірку, аудит, обстеження, ревізію, економічний аналіз, інвентаризацію [4].

Другий напрямок – на практиці контроль здійснюють через форми контролю, які не пов'язують безпосередньо з методами та організаційними формами контролю. До таких форм відносять: попередній, поточний, наступний, документальний і фактичний контроль, поточні контрольні перевірки (тематична перевірка, слідство, лічильна перевірка звітності, господарський спір, обстеження, ревізія) [5]; попередній контроль (експертизи,

формальний контроль, фінансовий моніторинг), поточний контроль, наступний контроль (ревізія, податкові перевірки, фінансовий аудит) [6]; візування, нагляд, ідентифікацію, ліцензування, експертизу, перевірку, ревізію, фінансове розслідування, аудит, оцінювання [7].

Варто зазначити, що дослідження форми контролю порівняно з методом є складнішими. Разом з тим, суттєві розбіжності у поглядах вчених щодо методів і форм контролю призводять до певних колізій у нормативно-правових актах.

Як стверджує професор М. С. Пушкар, «метод контролю означає систему інтелектуальних (розумових) здібностей і практичного втілення їх у певні дії (процедури) з метою отримання знань про властивості, відношення, міру, рух, зв'язки окремих речей, явищ і процесів» [1, с.102].

За організаційними формами господарський контроль в Україні поділяють на: 1) державний контроль; 2) муніципальний; 3) незалежний; 4) контроль власника. Всі ці форми контролю вдало поєднуються в умовах ринкової економіки. Однак, слід відзначити, що не встановлено критеріїв за якими саме так поділяють контроль.

Контролю властиве різноманіття форм і методів його здійснення, при цьому можна спостерігати як ознаки їх схожості, так і розбіжностей. Кожна із форм і кожний із методів відображає певний аспект контролю як явища, що потребує детальних досліджень.

Контрольний процес являє собою послідовність певних дій працівника контрольної служби щодо виявлення окремих негативних фактів, та визначення на їх основі тенденцій поведінки об'єкта контролю [1, с.100].

На практиці часто контролери необґрунтовано розширюють об'єкти та завдання тих або інших форм контролю, спричиняють безпідставне збільшення завдань аудиту. Цього можна уникнути, якщо у достатній мірі досліджувати теоретичні аспекти «ревізії» та «аудиту» та оцінка їх місця і ролі.

Широковідомий у минулому підхід – «виявити і покарати» за допомогою контролю, що був основним при здійсненні контрольної діяльності, нині себе вичерпав. Сучасність вимагає контролю «спрямовуючого», який би дозволив отримати у порядку зворотного зв'язку інформацію, на підставі якої контролеру можна робити висновки стосовно стану чи ситуації, що виникла на підприємстві, та приймати рішення.

Література:

1. Пушкар М. С. Теорія пізнання у розвитку науки про контроль: [монографія] / М. С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2011. – 140 с.
2. Пупко Г. М. Аудит і ревізія: [учеб. пособ.] / Г. М. Пупко. – Мн. : Мисанта, 2002. – 429 с.
3. Родионова В. М. Финансовый контроль / В. М. Родионова, В. И. Шлейников. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – 320 с.
4. Виговська Н. Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: [монографія] / Н. Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.
5. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : [підручник] – [3-тє вид., перероб. і доп.] / Б. Ф. Усач. – К.: Знання-Прес, 2001. – 253 с.

6. Дрозд І. К. Державний фінансовий контроль: [навч. посіб.] / І. К. Дрозд, В. О. Шевчук. – К.: Імекс-ЛТД, 2007. – 304 с.

7. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. – 2011. - № 6. – С.84-102.

УДК 334.7

Шинкаренко О.М.,

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ

ЗАСТОСУВАННЯ РЕЙТИНГОВИХ ОЦІНОК В АНАЛІЗІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Формування та розвиток ринку фінансових послуг України характеризується наявністю значного кола суб'єктів фінансових інститутів, зокрема як банківських, так і небанківських фінансових установ. Але незважаючи на значну кількість фінансових посередників, процес кредитування діяльності суб'єктів господарювання та приватних інтересів громадян є достатньо дорогим. Проблеми оцінки фінансового стану кредитних спілок є предметом наукових досліджень таких українських вчених, як Б. А. Дадашев, О. І. Гриценко [3], Н. Р. Швець, О. М. Осадець [4], Р. Р. Коцовська, У. Я. Гудзевич [5] та інші. Проте методичне забезпечення аналізу фінансового стану та ефективності діяльності кредитних спілок в Україні перебуває у стадії формування та потребує подальших досліджень.

Діяльність кредитних спілок регулюється Законом України «Про кредитні спілки» [1]. Згідно з ним, кредитним спілкам надається особливий статус неприбуткової організації, діяльність якої базується на задоволенні кредитно-депозитних потреб членів за рахунок об'єднаних грошових внесків учасників. Така діяльність вимагає особливого контролю з боку державних контролюючих органів, крім того, у цьому мають бути зацікавлені самі учасники кооперативу.

Аналіз фінансового стану кредитних спілок спрямований на оцінку взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин і визначається сукупністю факторів що впливають на наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. В Україні розпорядженням Нацкомфінпослуг № 7 від 16.01.2004 р. [2] запроваджено методику аналізу фінансових нормативів діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок. Даним Положенням встановлюються нормативи щодо капіталу, платоспроможності, якості активів, ризикованості операцій, прибутковості та ліквідності, порядок формування і використання страхового резерву, а також критерії якості системи управління.